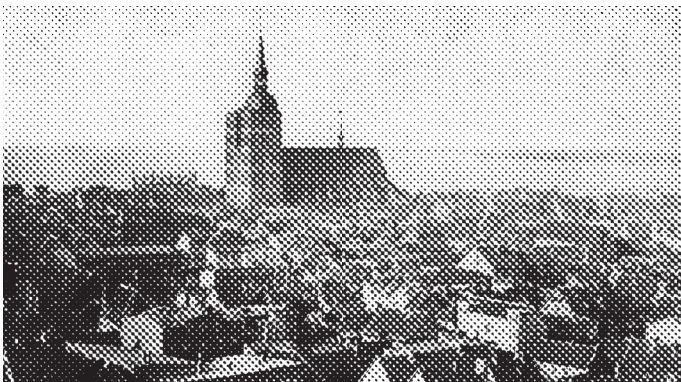

Widok na Kościół św. Mikołaja

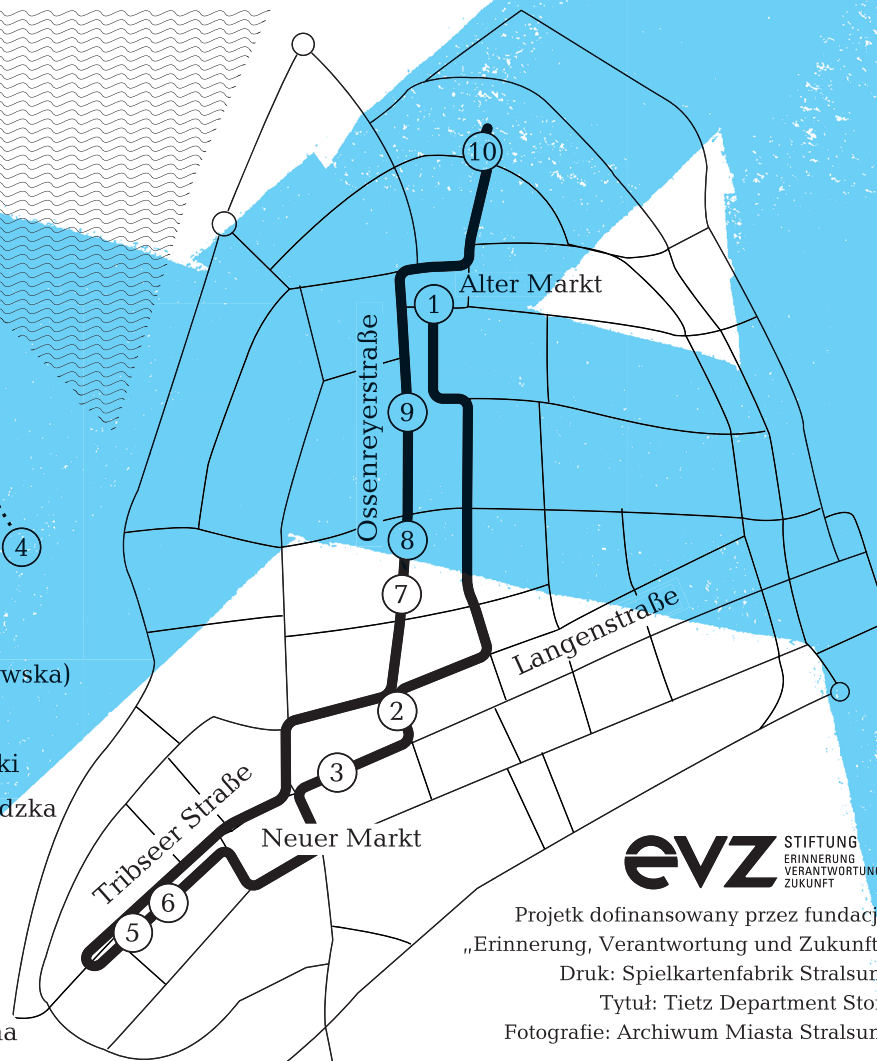
Dom towarowy Wertheim

Stralsund

Poszczególne stacje wycieczki po mieście.

1. Patent
2. Judenstraße- Judenstraße (Ulica Żydowska)
3. Synagoge- Synagoga
4. Jüdischer Friedhof- Cmentarz żydowski
5. Stralsunder Münze- Moneta stralsundzka
6. Rodzina Gerson
7. Rodzina Keibel-Cohn
8. Dom towarowy Tietz
9. Dom towarowy Wertheim
10. Miejsce pamięci w Klasztorze św. Jana

evz STIFTUNG
ERINNERUNG
VERANTWORTUNG
ZUKUNFT

Projekt dofinansowany przez fundację
„Erinnerung, Verantwortung und Zukunft”
Druk: Spielkartenfabrik Stralsund
Tytuł: Tietz Department Store
Fotografie: Archivum Miasta Stralsund

W poszukiwaniu śladów

Tematyczna wycieczka po
mieście dotycząca historii
Żydów w Stralsund

Wprowadzenie

Obecność społeczności żydowskiej w Hanzeatyckim Mieście Stralsund obejmuje okres około 170 lat. Wraz z otwarciem synagogi w 1787 roku oraz dwóch cmentarzy stała się centrum dla całej mniejszości żydowskiej Meklemburgii Pomorza Przedniego. Nie tylko rodziny Wertheim oraz Tietz, które prowadziły swoje własne działalności, miały znaczny wpływ na rozwój handlu w mieście. Jednak dzięki nim, prekursorom domów towarowych, Stralsund postrzegany był jako kolebka kultury centr handlowych. Okres swojej świetności społeczność żydowska datuje na końcówkę XIX wieku, w tamtym czasie liczba jej członków notowana była na 170 osób. Niestety dzięki wysiedleniu oraz wymordowaniu przez nazistów mniejszość ta została kompletnie zniszczona. Wspomnieniem po ludności żydowskiej stały się jedynie wkomponowane w deptak mosiężne kamienie z ich nazwiskami, plakietki oraz tablice upamiętniające.

Ulotka, którą trzymacie Państwo w ręku powstała w wyniku jednego z projektów na rok 2013-14 jakimi zajmuje się Szkoła „JONA” i ma na celu poprowadzenie interesentów przez pełną zmian historię stralsundzkich Żydów, jak również zaprezentowanie tego aktualnie nieobecnego tematu podczas wycieczek po mieście.

Poszczególne stacje wycieczki po mieście.

1. Patent roku 1777 Alter Markt (Stary Rynek)

Właśnie w roku 1777 po raz pierwszy ustanowiono reguły praw i obowiązków dla społeczności żydowskiej w Stralsund. Edykt wydany przez ówczesnego króla szwedzkiego przewidywał tolerancję dla Żydów i określał wszelkie wytyczne, których mniejszość miała się trzymać m.in. prawo do odprawiania mszy ale niepublicznie czyli bez rozprzestrzeniania nauk.

2. Judenstraße (Ulica Żydowska)

Judenstraße, o której po raz pierwszy pojawiają się wzmianki w 1401 roku jako pierwsza podaje informację o egzystencji Żydów w Stralsund. Mimo to już w roku

1236 wspomina się o życiu tej populacji w mieście. W roku 1935 nazwa ulicy zmieniona została z Judenstraße na Jodenstraße, ponieważ na niej znajdowało się biuro Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników. Judenstraße jako ulica pojawiła się na stałe ponownie dopiero w roku 1990.

3. Synagoga Żydowska na Langenstraße (Ulica Długa)

Synagoga w Stalsund została wybudowana w roku 1786, a jej uroczyste otwarcie miało miejsce rok później. Była ona postrzegana jako centralny punkt spotkań mniejszości żydowskiej. Po wielu przebudowach dysponowała miejscami dla 200 członków, jednakże została zniszczona przez nazistów w roku 1938. Do zburzenia, do jakiego doszło na skutek bombardowania w roku 1944 służyła zupełnie innym celom.

4. Cmentarz Żydowski Greifswalder Chaussee (Szosa Greifswaldzka- jedna z ulic)

Dopiero w roku 1855 inaugurowano pierwszy cmentarz żydowski, wcześniej zwłoki członków społeczności żydowskiej mogły spoczywać w Bad Sülze, później od roku 1776 w Niederhof pod Stralsund. Owy cmentarz przekształcono w miejsce pamięci i jako takie można je zwiedzać do dzisiaj.

5. Moneta stralsundzka, Tribseer Straße 24

W roku 1757 otworzono pierwszą mennicę w Stralsund. Ponieważ Żydzi mieli bardzo dobry kontakt do handlowców, a surowce były niezbędne celem bicia monet, pojawił się plan sprowadzenia mniejszości do wykonywania tej pracy. Dzięki temu niektórzy Żydzi mieli prawo do przebywania w mieście, niestety nie spotkało się to z przychylnością, a raczej wręcz z oporem, protestem. Po zniesieniu monety w 1763 roku tylko niektórzy mieli prawo do mieszkania w Stralsund.

6. Rodzina Gerson, Tribseerstraße 21-22

Rodzina Gerson zamieszkiwała Stralsund od roku 1735 i prowadziła różne działalności. W roku 1938 nazisci zagarnęli wszystko, a większość członków rodziny trafiła do obozów koncentracyjnych, gdzie zostali pomordowani.

7. Rodzina Keibel-Cohn

Rodzina Keibel-Cohn przybyła do Stralsund w 1890 roku. Po śmierci męża w 1901 roku Martha Cohn w dalszym ciągu prowadziła i rozbudowywała działalność tekstylną. Jej dzieci oraz wnuki otrzymały solidne wykształcenie. Podobnie jak inne rodziny tak i ta ucierpiała pod wpływem panowania trzeciej rzeszy, gdyż byli prześladowani, deportowani, zmuszani do pracy i uśmierceni.

8. Dom towarowy Tietz, Ossenreier 19

Na przełomie wieków XIX i XX rodzina Tietz odnosiła wiele sukcesów. Dzięki ich sławetnym domom towarowym oraz pomysłowości do dzisiaj uznawana jest za jedną z najbardziej znaczących w przemyśle handlowym. Swoją działalność rozpoczynali w ciężkich warunkach, a przed aryzacją ich dorobku przemysłowego, to właśnie do nich należały filie na terenie całych Niemiec.

9. Rodzina Wertheim Ossenreier 8-12

Do rodziny Wertheim należał jeden z największych koncernów handlowych w Europie. Rozpoczynali Josephem Cohnem (później nazwa została zmieniona na Joseph-Lewin Wertheim) osiedlając się krok po kroku w mieście całą rodziną. W roku 1875 otworzyli pierwszy dom towarowy Wertheim w Stralsund. Rodzina ta wprowadziła wiele innowacji w świecie handlu jak np. możliwość zwrotu, dzięki czemu szybko udało im się ekspandować, co trwało do momentu pozbawienia ich majątku przez nazistów.

10. Miejsce pamięci w Klasztorze św. Jana

W roku 1988 na ulicy Apollonienmarkt utworzono miejsce pamięci dla mieszkających niegdyś w Stralsund Żydów. Jednak ze względu na wielokrotne akty wandalizmu przeniesiono kamień pamięci do ruin Klasztoru św. Jana, gdzie stoi po dzień dzisiejszy.

Opracowanie tekstu w ramach historycznego projektu we współpracy uczniów szkoły Jona („Jona” Schule) oraz Stowarzyszenia Historycznych Domów Towarowych Wertheim i Tietz w Stralsund (Förderverein Historische Warenhäuser Wetheim u. Tietz in Stralsund e.V.)